

La fraseologia interferida: primera aproximació als factors interns de la interferència

MERCÈ LORENTE CASAFONT

Institut d'Estudis Catalans / Universitat Pompeu Fabra

1. Com bunyol dins mel: justificació

Contenta de contribuir a aquesta miscel·lània d'homenatge per a l'admirat i estimat Joan Martí i Castell, m'esperonava trobar un tema escaient que vinculés les meves cuites amb la trajectòria llarga i densa de l'homenatjat. L'interès compartit per la fraseologia, potser pel que té de tresor, ha guanyat per damunt d'altres possibilitats relacionades amb el lèxic o la gramàtica.

D'acord amb Raspall i Martí (1984: 10), entre els elements que mostren eloqüentment el canvi lingüístic cal destacar els estereotips o les expressions fixades, perquè ens informen del tarannà dels parlants, perquè la pràctica lingüística és un comportament per a interpretar l'entorn i transformar-lo». Amb aquesta idea els autors van construir el *Diccionari de locucions i frases fetes*, una innovació lexicogràfica de referència, en paraules de Badia i Margarit en el pròleg. La recollida d'expressions genuïnes, documentades en la llengua oral i en la literatura, retraten maneres de significar, marcades culturalment: unes són pròpies i exclusives d'una llengua i d'altres són compartides amb llengües de l'entorn. Com en el cas de les unitats lèxiques, els estereotips o les expressions fixades presenten variació geolectal, social i de registre i, en l'eix diacrònic, resten afectades pel canvi.

Ens interessa abordar el tema del canvi dels estereotips o les expressions fixades. Hi ha expressions desconegudes per una part dels parlants; n'hi ha que, malgrat haver-les sentit, no s'usen; hi ha expressions noves o canvis de significat d'expressions tradicionals que no han estat incorporats en reculls lexicogràfics, i, finalment, hi ha expressions que han estat desplaçades o substituïdes per calcs d'estereotips d'altres llengües. En aquest treball ens centrarem en aquest darrer aspecte: la interferència fraseològica.

Joan, per molts anys, amb el desig de continuar compartint tresors.

2. Anem a pams: sobre la fraseologia

Partim d'una noció de fraseologia àmplia, és a dir que considerem el patrimoni fraseològic de la llengua com un continuum que va des de les combinacions d'unitats de caràcter gramatical (locucions preposicionals, per exemple) fins als refranys, passant per tota mena de locucions, frases fetes, expressions protocol·làries i altres expressions fixades (Lorente 2002). Hi incloem també les combinacions lèxiques restrictives, anomenades *concurrències* o *col·locacions*. Però hi deixem fora una part important de les locucions nominals, els sintagmes nominals lexicalitzats, que precisament després d'un procés de lexicalització formal, semàntic i pragmàtic formen part del lèxic de la llengua.

Quan parlem de lèxic i de fraseologia, sovint ens hi referim amb consideracions com *tesor*, *patrimoni*, *genuïnitat* o *idiomatisme*, que ens remetent a valors de riquesa i singularitat. És per això que força veus que treballen en aquest camp en qualsevol llengua declaren explícitament la necessitat de conservació o es dolen de la pèrdua d'una part significativa d'aquestes expressions. Qui vol perdre patrimoni? Qui vol deixar de ser singular? Però sabem que el lèxic i la fraseologia són patrimonis efímers, plens d'elements que es desgasten o que desapareixen. No hi ha cap llengua al món que conservi inalterat tot el seu bagatge lèxic i fraseològic des de temps immemorials. Tanmateix, cal que siguem conscients que, de la mateixa manera que el lèxic no para de créixer (neologismes), els parlants van incorporant també noves frases fetes i noves combinacions lèxiques, encara que el ritme sigui més lent que en el cas de les paraules.

En aquest sentit, ens agradaria reflexionar sobre la pressió de llengües com el castellà o com l'anglès en l'orientació dels canvis en la fraseologia catalana. Les noves expressions són sempre calcs d'expressions d'aquestes altres llengües? A més de la pressió social, podem identificar alguns paràmetres que afavoreixin la substitució d'expressions tradicionals per altres de manllevades?

No farem una anàlisi sistemàtica de cap recull de locucions, frases fetes o refranys, ni tampoc consultarem cap mostra de parlants sobre el coneixement d'expressions. Hi ha referències actuals molt rellevants, que recullen un treball ingent en l'actualització, la classificació temàtica i l'anàlisi del patrimoni fraseològic de la llengua catalana (Gargallo Gregori 2009, Pàmies 2012, Gargallo Gil 2013), dins de les quals cal destacar les iniciatives conduents a establir el grau de coneixement i ús de les expressions per part dels parlants (*El Top Ten dels refranys catalans*, *Els 100 refranys més populars*) amb l'aprofitament de les xarxes socials i la producció d'enquestes *ad hoc*.

L'objectiu seria identificar les condicions sociolingüístiques (externes) i lingüístiques (internes) que afavoreixen que algunes expressions fixades es mantinguin al llarg de generacions i també les condicions que fan que hi hagi expressions que ja no s'usin o que siguin substituïdes per altres, noves o manllevades. Una recerca com aquesta, de plantejament ambiciós, demanaria constituir materials adients (orals i escrits) i treballar amb mostres de parlants representatives per a l'anàlisi de l'ús actual de la fraseologia. En aquest article només pretenem fer-ne un tast, simplement encetar la reflexió, encara molt incipient, sobre quina mena de condicions externes i internes podrien configurar algunes de les hipòtesis inicials. I ho farem a partir d'exemples esparsos.

3. Fer uns ulls com unes taronges: expressions interferides

En l'anàlisi de la fraseologia convé distingir entre les interferències d'expressions fixades i les maneres de significar compartides per llengües diferents. Morvay (2001) assenyala que hi ha molts casos, i documentats ben antigament, de coincidències en solucions fraseològiques entre llengües properes i també entre llengües tipològicament allunyades. Sense descartar el manlleu i el calc fraseològics, hi ha també referents i pràctiques culturals compartits i elements comuns o propers de l'entorn natural (meteorologia, fauna i flora, menges, malalties, etc.) que explicarien aquests fraseologismes paral·lels.

Tornant a la qüestió de l'omnipresència de l'anglès en la vida moderna, i molt especialment als mitjans de comunicació, no es pot negar que actualment s'observa una agressiva onada d'internacionalització de la fraseologia col·locacional i terminològica. Aquest fenomen, potser inevitable, no és sense precedents a Europa. En els camps mencionats hi ha moltes coincidències produïdes durant els segles anteriors de la convivència lingüística europea. Basta citar exemples com les col·locacions català: tenir/prendre en compte; castellà: tener/tomar en cuenta; francès: prendre en compte, tenir compte; italià: tenir conto; portuguès: levar em conta; anglès: to take into account... (Morvay 2001: 301)

Tanmateix, Morvay (2001) considera diferent la pressió de l'anglès, rebuda també per altres llengües, de la pressió del castellà en el nostre context sociolingüístic. Hi coincidim amb l'autor, tot i que considerem que caldria distingir les solucions fraseològiques paral·leles de dues llengües en contacte, com el català i el castellà, de les interferències motivades per la situació diglòssica. Quan els parlants manlleven de tant en tant unitats fraseològiques d'una segona llengua, amb la corresponent alternança de llengües, ho fan com un signe d'identificació cultural; quan el manlleu i el calc fraseològics són usats sistemàticament cal cercar les causes en la manca de competència dels parlants en la llengua pròpia i en la pressió social de la llengua dominant.

Weinreich (1953), citat per Payrató (1985: 89), classifica els fenòmens d'interferència lèxica i semàntica. Aquí només recollim els que afecten les locucions:

a) Manlleus dels components de sintagmes o locucions (en la llengua d'origen): «Vaya palo, això que li ha passat a la teva germana» [sentit a una jove d'uns 25 anys a Barcelona al metro de la línia 1, maig de 2015].

b) Calcs semàntics (en la llengua d'arribada): «Quin pal, sempre em toca a mi» [sentit en un bar a Sant Cugat del Vallès a un adolescent de 12 a 14 anys, maig de 2015].

c) Manlleus híbrids, amb un component manllevat i un altre en la llengua pròpia: «Quin palo més gran! Jo em moriria» [sentit al tren dels FGC, línia S55, a una noia d'entre 16 i 18 anys, maig de 2015].

d) Locucions que es transfereixen sense ser analitzades i entren en la llengua d'arribada com a unitats lèxiques, com *trefi* ('tap de suro') del francès *très fin* (Payrató 1985: 88).

La llengua oral espontània és la font privilegiada de l'ús d'unitats fraseològiques, pròpies o interferides, però també podem recuperar-ne mostres en la literatura i en altres canals de comunicació. Les xarxes socials i els blogs a Internet són una bona alternativa per detectar usos espontanis d'unitats fraseològiques. Els mitjans de comunicació escrits i audiovisuals no poden evitar la introducció d'expressions interferides. En posem alguns exemples:

- * L'expressió *deixar (molt) que desitjar*, amb el significat de 'ser imperfecte, defectuós', presenta 11.400 ocurrències [consultada la variant flexionada en tercera persona del singular mitjançant el cercador Google el 24.6.15] enfront de la variant normativa *deixar a desitjar* [922 ocurrències en la mateixa data]. Les dues variants, la

interferida i la normativa, es documenten tant en seccions revisades de mitjans de comunicació com en comentaris espontanis publicats en mitjans digitals, en portals de turisme o en blogs.

- La frase feta *donar canya*, amb els dos sentits diferents de 'recriminar' i 'augmentar la velocitat', calc de l'expressió castellana *dar caña*, sembla que està guanyant espai en l'ús, si observem les ocurrències documentades a Internet [les variants flexionades en persona i temps verbal sumen més de 10.000 ocurrències]. Cal afegir-hi la variant *fotre canya*, amb els mateixos significats [amb més de 20.000 ocurrències flexionades]. Destaquem que en ambdós casos les variants flexibles més freqüents són les d'imperatiu, com l'expressió *Fot-li!* recollida en recursos lexicogràfics catalans.
- Certes concurrències o col·locacions calcades del castellà van fent forat en la llengua oral, tal com indica l'escriptora Empar Moliner (Diari *Ara*, 15.10.2014), però també fins i tot en premsa escrita: *torçar els plans*, en comptes d'*esguerrar els plans*; *posar la tele* en comptes d'*engegar la tele*; entre tantes d'altres.

Estudis com el de Pujolar (1997: 306–320) sobre el parlar dels joves ens mostren també com les noves expressions ressenyades són idèntiques en català i castellà: *a sac*, *menjar el tarro* o *menjar el coco*, *xapar el bar*, *tirar els trastos*, *xupar-se una pel·lícula*, *fer mal rotllo*, *tenir un pique amb algú*, *ser una passada*, *ser un pal*, etc. L'existència d'aquestes expressions en el castellà de la resta de la Península confirmaria que aquesta nova fraseologia catalana és calcada de la castellana.

4. Saber el pa que s'hi dóna: les causes de la interferència

Payrató (1985: 191-192), tot seguint Weinreich (1953), presenta els següents paràmetres de l'anàlisi sociolingüística de la interferència:

- a) Els factors socioculturals que estimulen el canvi o la resistència de la interferència i la seva interacció amb els factors estrictament lingüístics.
- b) La relació de la interferència amb la situació comunicativa, sobretot pel que fa al registre.
- c) La direcció, la quantificació i la pervivència generacional de la interferència.
- d) La relació de la interferència amb el canvi lingüístic i amb els processos de substitució lingüística.

A banda dels factors sociolingüístics esmentats, hi ha una sèrie de factors lingüístics interns de caràcter general, com l'economia, la freqüència, la intel·ligibilitat i l'estabilitat, que intervenen també en la identificació de les condicions que afavoreixen o que bloquegen la interferència (Payrató 1985: 112–123). En els casos d'interferència d'unitats fraseològiques, aquests factors generals ens poden ajudar a establir algunes correlacions i a explicar algunes tendències, que caldrà verificar en treballs posteriors amb un nombre més significatiu d'exemples:

- El factor de l'economia o de l'eficàcia lingüística dóna compte, en situacions de llengües en contacte o en processos de substitució lingüística, de la preferència dels parlants per estereotips paral·lels o calcats.
- La freqüència dels estereotips està motivada per la inclusió d'unitats lèxiques comunes recurrents i per l'expressió de significats bàsics o funcions lèxiques (intensificadors, magnituds, atributs, etc.).

- La intel·ligibilitat d'estereotips està afectada per la pertinença a una determinada generació o una determinada comunitat de parlants i per la inclusió, dins de l'expressió fixada, d'elements que han perdut el valor de referent cultural.
- I la noció d'estabilitat o de cohesió del sistema està vinculada a la selecció de determinades estructures o classes d'unitats fraseològiques.

Fixem-nos, doncs, que el factor d'economia o eficàcia permet donar compte de tots els exemples de calcs i de noves expressions del parlar dels joves, que reproduïm a l'apartat 3, però deixa fora els casos de convivència de variants amb el mateix significat, com *tenir collons / tenir nassos, fer merder / fer bulla* o locucions quantitatives com *la tira de / tope de / mogollon de* al costat d'*un munt de / una pila de*, entre d'altres, que caldria explicar per altres factors. D'altra banda, el factor mateix d'economia o eficàcia se'ns presenta com un concepte ambigu i imprecís en lingüística, com passa amb la resta de factors generals exposats.

5. Ara que hi penso: a propòsit dels trets definidors de la fraseologia

Aquesta imprecisió en la caracterització dels factors interns de la interferència coincideix precisament amb l'ambigüitat que presenten també els trets definidors del concepte de fraseologia. Els especialistes en fraseologia comparteixen conceptes com rigidesa, fixació o estabilitat, al costat d'altres com idiomacitat o tipicitat, i com freqüència o regularitat, com es recull a Martínez Salom (2013), que identifica seixanta trets definidors de disset autors diferents.

Quan diem que una expressió fixada és freqüent, en quines dades d'ús ho sostenim? Sabem que, quan consultem corpus escrits, encara que siguin de gran abast, els índexs d'aparició dels estereotips són molt baixos si ho comparem amb els índexs de freqüència del lèxic. Per exemple, l'expressió «anar de bòlit» es documenta només una trentena de cops al Corpus Informatitzat de la Llengua Catalana (IEC), menys d'un 50 % de les ocurrences de la forma *bòlit*. La locució «butxaca foradada» hi presenta tres ocurrences i la de «mà foradada», tretze, d'un total de 102 ocurrences de la forma femenina singular de l'adjectiu *foradada*. Tot i aquests resultats discrets en corpus, els parlants continuàrem dient que són expressions fixades molt freqüents. Potser la noció de freqüència en fraseologia no es refereix estrictament a la quantificació relativa de l'ús de les expressions, sinó més aviat a la pervivència d'una expressió al llarg del temps i a l'ús compartit i simultani en comunitats de parlants diferents.

Un altre cas d'ambigüitat o manca de precisió és representat pel concepte de fixació. Els autors oscil·len en la terminologia usada en aquest punt i consideren que els estereotips són fixos, fixats, rígids o lexicalitzats. Ja hem dit abans que rebutgem el caràcter lexicalitzat de les unitats fraseològiques per tal com no arriben al grau de fixació gramatical ni a la monoreferencialitat, com ho fan les unitats lèxiques de formació sintagmàtica. D'altra banda, sabem que el grau de fixació no és el mateix en totes les classes d'expressions fraseològiques: n'hi ha d'absolutament fixades, com *al cap i a la fi, arribar i moldre*; d'altres que admeten variació, com la parella *No facis rucades / No facis el ruc*, i altres que permeten la inserció d'elements, com *No facis tantes rucades*, o la flexió dels elements, com a *Ets més dolenta que la tinya* (Lorente 2002: 834).

No insistirem en la dificultat de delimitar adequadament els conceptes d'economia, intel·ligibilitat, freqüència, estabilitat, fixació o idiomacitat, entre d'altres, que han estat utilitzats tant per a la definició de les unitats fraseològiques com per explicar, com a factors generals interns, les tendències de la interferència fraseològica. Considerem que cal revisar en profundid-

tat aquests conceptes per aclarir l'abast significatiu de cadascun i els punts de referència (paràmetres de l'estabilitat, relativitat de la freqüència, proves d'intel·ligibilitat).

Pendents encara d'aquesta revisió dels factors generals interns, considerem que cal identificar factors interns específics que ens ajudin a descriure eficientment les diverses classes d'expressions fixades i les interferències fraseològiques. En l'apartat següent ens proposem suggerir un conjunt d'hipòtesis de treball, que hauran de ser comprovades en treballs posteriors més sistemàtics, per a la identificació de condicions afavoridores al canvi o a la interferència.

6. Venir de mena: factors afavoridors de canvi

Amb totes les limitacions d'aquesta primera aproximació, i després de contrastar els exemples d'ús oral enregistrats per l'autora, les ocurrències documentades a Internet i els resultats d'estudis com el Pujolar (1997) amb reculls fraseològics exhaustius, com el de Raspall i Martí (1985), ens atrevim a apuntar algunes característiques que afavoririen la desaparició de determinades expressions:

- La inclusió de components opacs per als parlants. Els referents culturals d'una generació poden ser coneguts indirectament per la següent generació, però acaben de perdre el valor de referència cultural en generacions posteriors. En serien exemples expressions com *Sembla el cul del Jaumet*, *He fet més voltes que el vint-i-nou*.
- La inclusió de components vinculats a la religió. La profusió d'expressions fixades en llengua catalana que fan referència al culte catòlic s'explica per la presència social de la religió, molt rellevant, en èpoques determinades de la història, que no es reproduïx a l'actualitat. Ho podem exemplificar amb expressions com *Alt com un sant Pau*, *Valga'ns Déu!* o *Fer Pasqua abans de Rams*.
- La inclusió de components toponímics, en les anomenades *dites tòpiques* o *refranys geogràfics* (Pàmies 2008). La manca de topònims en les noves expressions documentades o en les interferències ens fa pensar en una tendència de desplaçament dels referents locals cap a referents generals o no marcats. D'exemples, en tenim en expressions de la mena següent: *A Alcarràs mengen sopes amb un cabàs*, *A Tarragona manxen i a Reus enganxen*. Cal afegir, també en aquests casos, que les noves expressions o les interferides no usen el recurs de la rima, que caracteritza la major part de les dites tòpiques.

A més, l'observació dels exemples de noves expressions o de casos d'interferència fraseològica, fonamentalment calcs semàntics, ens duu a identificar algunes tendències que convindria retenir:

- Les expressions híbrides (un element en la llengua pròpia i un element manllevat) solen coincidir amb la classe de frases fetes, d'estructura verb + complement, en què la interferència sempre es correspon amb l'element que aporta una metàfora expressiva (*menjar el tarro*, *xapar el bar*), fet que desplaça el problema des de la fraseologia cap a la disponibilitat lèxica per a l'expressió de metàfores.
- L'entrada més abundant i variada d'expressions interferides, que conviuen amb expressions pròpies amb el mateix valor semàntic, es concentra en les següents estructures i funcions: locucions adverbials, d'estructura preposició + nom, amb valor intensificador (*a sac*, *de cul*, *de nassos*, *de puta mare*, *a tope*); locucions quantifica-

cionals, d'estructura (determinant indefinit) + nom + preposició, amb el sentit de *molt, -a* (*la tira de gent, mogollon de gent, una passada de gent*).

- ✦ Les unitats fraseològiques autònomes dins del discurs, que solen utilitzar el recurs de la rima i que fan referència a sentències morals, com els refranys, o que intenten afrontar algú, com les dites tòpiques, són resistents al calc, perquè en tot cas són substituïdes per expressions en altres llengües, però alhora semblen condemnades a la desaparició en els usos orals espontanis de les generacions més joves.

En qualsevol cas, tornem a insistir que les limitacions d'aquest treball no ens permeten comprovar el grau ni la naturalesa de la interferència en totes les classes d'unitats fraseològiques, però sí que ens ajuden a perfilar algunes idees per a treballs posteriors en la mateixa línia.

7. *Fer mans i mànigues: intervencions en la transmissió fraseològica*

En l'apartat 2 ens referíem a l'expressió de condol que acompanya molts tractats de fraseologia, ja que ens resistim a perdre, i sobretot en contextos de substitució lingüística, expressions genuïnes, que són sovint objecte d'intervenció. L'escola i els mitjans de comunicació han estat, quan ha començat a fallar la transmissió familiar, les vies de reintroducció programada d'expressions fixades. No ens poden estranyar, doncs, alguns dels resultats d'iniciatives com *El Top Ten dels refranys catalans* o *Els 100 refranys més populars*.

Notem, però, que en aquestes accions es valora el coneixement de les expressions per part dels parlants i no tant l'ús que en fan en la parla espontània. Pensem que alguns intents d'intervenció a través dels guions d'algunes sèries de televisió han pogut estendre el coneixement d'expressions, però són intervencions fallides pel que fa a encomanar-ne l'ús quan és un personatge típic qui assumeix el paper de transmissor del patrimoni fraseològic. Tots recordarem casos en la televisió catalana en què un personatge secundari es dedica a llançar, de manera regular, dites i refranys, recurs percebut, ben sovint, com a artificiosos, i provinent de models costumistes. En canvi, al costat d'aquests casos també hi ha hagut intervencions ben reeixides, quan les expressions genuïnes s'han introduït en els guions de manera natural: per mitjà de veus diverses i ajustades al registre.

El paper de l'escola pot ser determinant en la transmissió d'una part del patrimoni fraseològic, però tal com es fa amb el lèxic: no com l'adquisició memorística d'una llista tancada, sinó des d'una perspectiva comunicativa amb expressions integrades en el discurs oral, de manera natural. Per tant, i atès el grau d'interferències fraseològiques detectat en el sector de parlants joves, potser caldria prioritzar la planificació d'intervencions adreçades als mestres en formació. No es tracta de conservar museogràficament totes les expressions fixades, sinó naturalitzar-ne l'ús d'una part necessària per a l'expressió oral i escrita, i preferentment amb formes genuïnes actualitzades, davant de la pressió de les formes interferides.

En aquesta línia, els diccionaris tradicionals tampoc no garanteixen la pervivència en l'ús de les unitats fraseològiques. Cal potenciar la creació de recursos lexicogràfics innovadors en què l'accés a les expressions fixades no es faci per la forma, sinó pel significat, pel registre, pel valor pragmàtic, per les variants, per les interferències documentades o per la ubicació en el context, en la línia dibuixada a Matamala i Lorente (2007: 261). La llengua catalana té recursos fraseològics de qualitat, però no té tots els que precisa per actualitzar el patrimoni fraseològic o per combatre la substitució lingüística, que va més enllà de l'evolució natural; sense oblidar la necessitat urgent d'un diccionari de concurrències o col·locacions (Ginebra 2003). Cal pensar, a

més, en recursos fraseològics que cobreixin, de manera específica, les necessitats de consulta diverses que poden tenir redactors, traductors, correctors o ensenyants en matèria de fraseologia.

8. Fet i fet: conclusions provisionals

No podem aturar els canvis que pateix de manera natural la fraseologia, però hem vist que la interferència fraseològica no sempre respon a les necessitats expressives dels parlants, sinó que és una conseqüència evident de processos de substitució lingüística. En aquest sentit, voldrem continuar intervenint per frenar la desaparició d'expressions genuïnes per manca de coneixement dels parlants.

Ara bé, per fer-ho eficientment ens cal superar les mancances que hem anat esgranant al llarg d'aquesta reflexió inicial sobre el tema:

- La descripció acurada dels casos d'interferència en l'ús actual de la fraseologia catalana, tot creuant factors sociolingüístics (context comunicatiu, alternança de codis, registre, pervivència generacional, identificació de grup, etc.) amb característiques lingüístiques (estructura, valor pragmàtic, significat, etc.).
- L'establiment de les condicions externes (factors sociolingüístics) i de les condicions internes (característiques lingüístiques, estructurals, semàntiques i pragmàtiques) que afavoreixen o que bloquegen la interferència i l'ús de les unitats fraseològiques.
- La revisió dels conceptes imprecisos que s'usen per definir el fenomen fraseològic, alguns dels quals reapareixen com a factors explicatius en la interferència lèxica i semàntica.
- L'impuls de nous recursos lexicogràfics que cobreixin les necessitats dels mediadors que intervenen i intervindran en l'actualització o la recuperació naturals del patrimoni fraseològic.

Feina feta no fa destorb!

Referències bibliogràfiques

- GARGALLO GIL, José Enrique (2013): «Del ALEANR a BADARE: refranes meteorològics, geoparemiologia romance», dins Emili CASANOVA HERRERO i Cesàreo CALVO RIGUAL (eds.), *Actas del XXVI Congreso Internacional de Lingüística y de Filología Románicas. 6-11 septiembre 2010*, Berlín, De Gruyter, 2013, pp. 193–202.
- GARGALLO GREGORI, José (2009): *El refranyer*, Madrid, Bubok.
- GINEBRA, Jordi (2003): «Fraseologia, concurrències lèxiques i llengua estàndard», dins Miquel Àngel PRADILLA (ed.), *Identitat lingüística i estandardització*, Valls, Cossetània Edicions i Universitat Rovira i Virgili, pp. 7-55.
- LORENTE, Mercè (2002): «Altres elements lèxics», dins Joan SOLÀ (dir.), *Gramàtica del català contemporani*, vol. I, Barcelona, Empúries, pp. 831–888.
- MARTÍNEZ SALOM, Maria Àngels (2013): «Aproximació a les col·locacions lèxiques en llengua catalana», pla de recerca doctoral, Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra.
- MATAMALA, Anna; Mercè LORENTE (2007): «Combinatòria d'interjeccions i llengua oral», dins Sadurní MARTÍ (coord.), *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Lite-*

- ratura Catalanes* (Universitat de Girona, 8–13 de setembre de 2003), vol. II, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 245–262.
- MORVAY, Karoly (2001): «Invasió subtil? (Sobre fronteres i compenetració en fraseologia)», *Revista de Filologia Romànica*, núm. 18 (2001), pp. 199–326.
- PÀMIES, Víctor (2008): *Vocabulari de paremiologia*, dins de *Paremiologia catalana*. [Consultat a: <<https://refranys.wordpress.com/>>].
- PÀMIES, Víctor; Jordi PALOU (2012): *Els 100 refranys més populars*, Valls, Cossetània.
- PAYRATÓ, Lluís (1985): *La interferència lingüística. Comentaris i exemples català-castellà*, Barcelona, Curial / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PUJOLAR, Joan (1997): *De què vas, tio?*, Barcelona, Empúries.
- RASPALL, Joana; Joan MARTÍ (1984): *Diccionari de locucions i frases fetes*, Barcelona, Edicions 62.

WEBS CONSULTATS:

- Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana, Institut d'Estudis Catalans:
<<http://ctilc.iec.cat/>>.
- Els refranys més usuals: <<http://www.refranysmesusuals.cat/>>.
- Paremiologia catalana: <<https://refranys.wordpress.com/about/>>.
- ParemioRom. Paremiologia romànica: refranys meteorològics i territori:
<<http://stel.ub.edu/paremio-rom/ca/p%C3%A0gines/continguts>>.